

11. Sportovní pedagog

12. Kompetence sportovních pedagogů

Sportovní pedagog

Sportovní pedagog = sportovní odborník ←

- = práce s lidmi = **pomoc** v oblasti sportovních a pohybových aktivit
- = **sociální pomáhající profese**
- = různé **konkrétní podoby** – učitel TV (sportu – sportů), trenér, instruktor, cvičitel, ..., vychovatel, ...
- jeho role se mnohdy se **prolínají** – např. učitel TV a trenér na sportovní škole, učitel TV jako volnočasový pedagog v zájmovém sportovním vzdělávání, ...

Sportovní pedagog

Tisíciletá **tradice**:

- pravěk („ten zkušenější“)
- starověk = koncepce učitele, trenéra (paidotribés, gymnastés, gymnasiarchos), paidagoga, ...
- renesance – **komplexní vychovatel** „nového typu“ = „trenér“ + „lékař“ + „poradce“ ... (Rabelais, později typicky Locke)
- novověk = vznik profese učitele TV, novodobého trenéra, ...

Sportovní trenér jako pedagog

1. Vymezení trenérské profese

- **trenér** = specifická profese s dlouhou tradicí
- první profesionální kouč v americkém VŠ sportu – 1864
- **sportovní trenér** – zajišťuje a vede trénink sportovce
- **trenér** = odborník ve sportu i **pedagog**, poradce, ... = práce s lidmi = **sociální a pomáhající profese**
- rozvoj sportu + negativní jevy → vyšší nároky na trenérovy odborné znalosti, jeho vůdcovské, strategické a taktické schopnosti a zejména na jeho **pedagogickou odpovědnost**

1. Vymezení trenérské profese

- **sportovní trenéři** = skupina **pedagogických pracovníků**
 - ve školských zařízeních
 - ve struktuře soutěžního sportu
 - v dalších, hlavně volnočasových aktivitách

Zákon o pedagogických pracovnících (2004) – sportovní trenér = pracovník vykonávající přímou pedagogickou činnost

+ pracovní vztah → **požadavky:**

- odborná kvalifikace (maturita + kurzy, VŠ sport)
 - bezúhonnost
 - zdravotně způsobilý
- = **zúžené vymezení** trenéra a jeho vzdělání

1. Vymezení trenérské profese

Širší chápání profese trenéra – evropský projekt **AEHESIS**
(Aligning a European Higher Education Structure In Sport)

1) **trenér** orientovaný na **osoby participující ve sportu**

a) trenér začátečníků (dětí, mládeže, dospělých)

b) trenér rekreačně sportujících osob

2) **trenér výkonnostně orientovaných sportovců**

a) trenér talentovaných sportovců (dětí, mládež)

b) trenér profesionálních sportovců

⇒ **trenér = v soutěžním, školním i rekreačním sportu**

1. Vymezení trenérské profese

Široká působnost a skladba trenérů:

- soutěžní + školní + rekreační sport (trenéři, cvičitelé, instruktoři, ...)
- nejrůznější úrovně: pomocný trenér, asistent trenéra, smluvní trenér, trenér ve sportovní škole, vedoucí trenér, reprezentační trenér ad.
- různé skupiny adresátů – věk, sportovní výkonnost, sociální a kulturní specifika, ...
- různé zázemí sportovního klubu (malý klub v „malých sportech“ → trenér vykonává různé aktivity, velké a ekonomicky saturované kluby → dělba práce)
- nejrůznější formální dosažené vzdělání – krátké trenérské kurzy – nejvyšší vědecké kinantropologické vzdělání

1. Vymezení trenérské profese

Typ profese – sportovní trenér **pracuje:**

- s **lidmi** (např. lehká atletika)
- s **lidmi a zvířaty** (např. jezdeckví, dogscootering, ...)
- hlavně se zvířaty (např. agility = sport pro psy)
- se zvířaty a roboty (např. velbloudí dostihy)
- i s věcmi (např. letečtí modeláři)
- snad ne s kyborgy či mutanty

1. Vymezení trenérské profese

Používané termíny (ČR) + pracovní (profesní) pole:

SPORT (intaktních – znevýhodněných – postižených)

soutěžní	rekreační	školní
trenér (florbalu, požárního sportu, karate, ...)	instruktor (lyžování, golfu) cvičitel (Sokol) mistr (tance) učitel (bojová umění) animátor	trenér učitel TV instruktor cvičitel (3. hodina pohybu)

kondiční, osobní trenér (pro rekreační – vrcholový sport +
různý věk)

1. Vymezení trenérské profese – aktivity trenéra

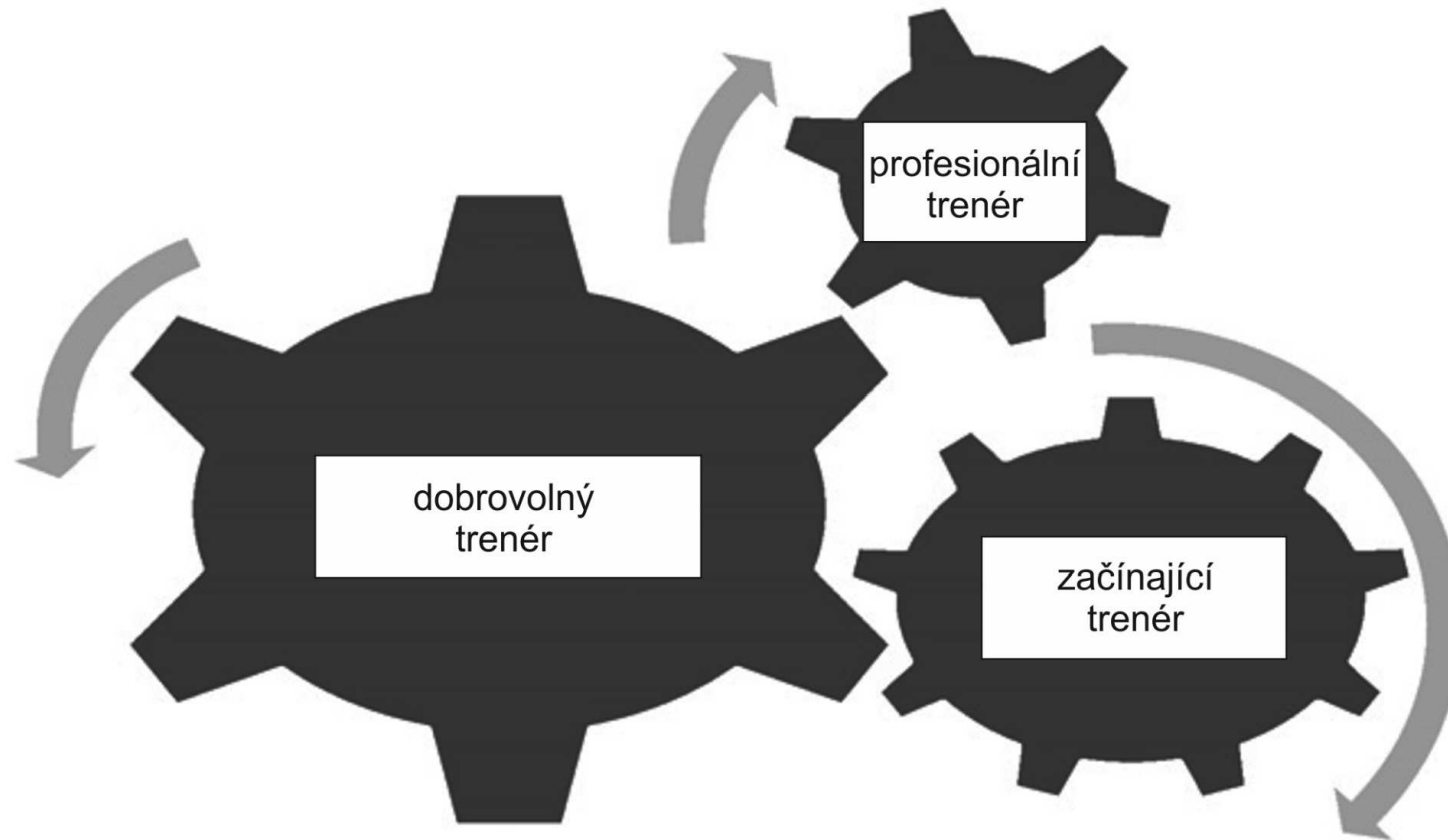
- **teoretické** – rozvoj vzdělání (daný sport + vědy o sportu + ...), příprava tréninků, ...
- **interakční** (praktické) – trénink, soutěže, ...
- různorodé **sociální role trenéra** – informátor, důvěrník („terapeut“), ukazňovatel, motivátor, vychovatel, ...
- různorodé **profesní role** – učitel, třídní učitel, vychovatel, pedagog volného času, animátor, ...
- „Trenérská role představuje **schopnost rozvíjet důvěru sportovce**, hodnotit, řešit problémy a rozhodovat“ (Walsh, 2007)

1. Vymezení trenérské profese – problémy

- **trenérství** = pouze rysy povolání (**semiprofese**) ≠ **profese**
- absence **profesní autonomie** trenérů – závislost na laické veřejnosti
- **hodnocení práce** trenéra = úspěchy svěřených sportovců
- zapojení trenérů do extrémního konkurenčního prostředí – mohou být vyměněni za sportovce bez vzdělání
- ve vrcholovém sportu trenéři **střet zájmů** – **komplexní rozvoj sportovce nebo jen sportovní úspěchy?**
(i ve sportovním školství, v SCM – systém financování)
- trenérova práce = neustálý **tlak termínů** (soustředění, závody, testy, cestování atd.) → **časový deficit**, problémy se synchronizací jednotlivých pracovních úkolů

1. Vymezení trenérské profese – specifikum

Trenérství = **smíšený** model profesionální identity (SASCOC, 2011)

2. Trenérské vzdělávání

Trenérské vzdělávání = proces učení, v němž se budoucí (i současní) trenéři učí trénovat

- 1919 první trenérské vzdělávání na Univerzitě Illinois

Dvě cesty trenérského vzdělávání:

- **systematické trenérské vzdělávání** (licenční, „formální“ – nejčastěji celostátní programy – např. USA – Bílá kniha, svazy, ..., projekt EU AEHESIS – doporučená kurikula, ...)
- **trenérské vzdělávání vycházející z empirie a z reflexe vlastní praxe** (typická životní dráha – aktivní sportovec – asistent trenéra – samostatný – hlavní trenér)

2. Trenérské vzdělávání

- pro úspěšné vykonávání nestačí vrozené dispozice + sportovní zkušenosti + „graduální“ vzdělávání
- pro gradaci trenérské profese je **nutné celoživotní formální a neformální vzdělávání a informální učení**
- **formální trenérské vzdělávání** = intencionální + řízené + organizované + strukturované + soustavné + platnost výstupů (např. studium trenérství na sportovních VŠ + trenérské kurzy k získání **licence**, ...)
- **neformální trenérské vzdělávání** = záměrné procesy učení, nejsou součástí formálního vzdělávání trenérů (získání znalostí a dovedností, které mohou pomoci zlepšit si možnosti uplatnění na trhu práce)
- **informální trenérské vzdělávání** = institucionálně neorganizované procesy učení

2. Trenérské vzdělávání

Organizační zajištění trenérského vzdělávání:

- **trenérské školy**, FTVS UK 1953 (Dovalil, 2013)
- = **spolupráce – sportovní svazy + fakulty**
- po 2. třídu – **akreditovaná (MŠMT)**
zařízení v oblasti sportu

Podmínky přijetí do trenérského vzdělávání:

- **maturita** (lze nahradit kurzem)
- získaná **nižší trenérská třída**
- **doporučení** sportovního svazu (spolku)
- vlastní **trenérská praxe**, **další vzdělávání** (dle sportů), ...
- vlastní **finanční krytí** (popř. svaz, klub, ...)

2. Trenérské vzdělávání

Převládá **třístupňové vzdělávání**, popř. 4, **tendence svět – 5:**

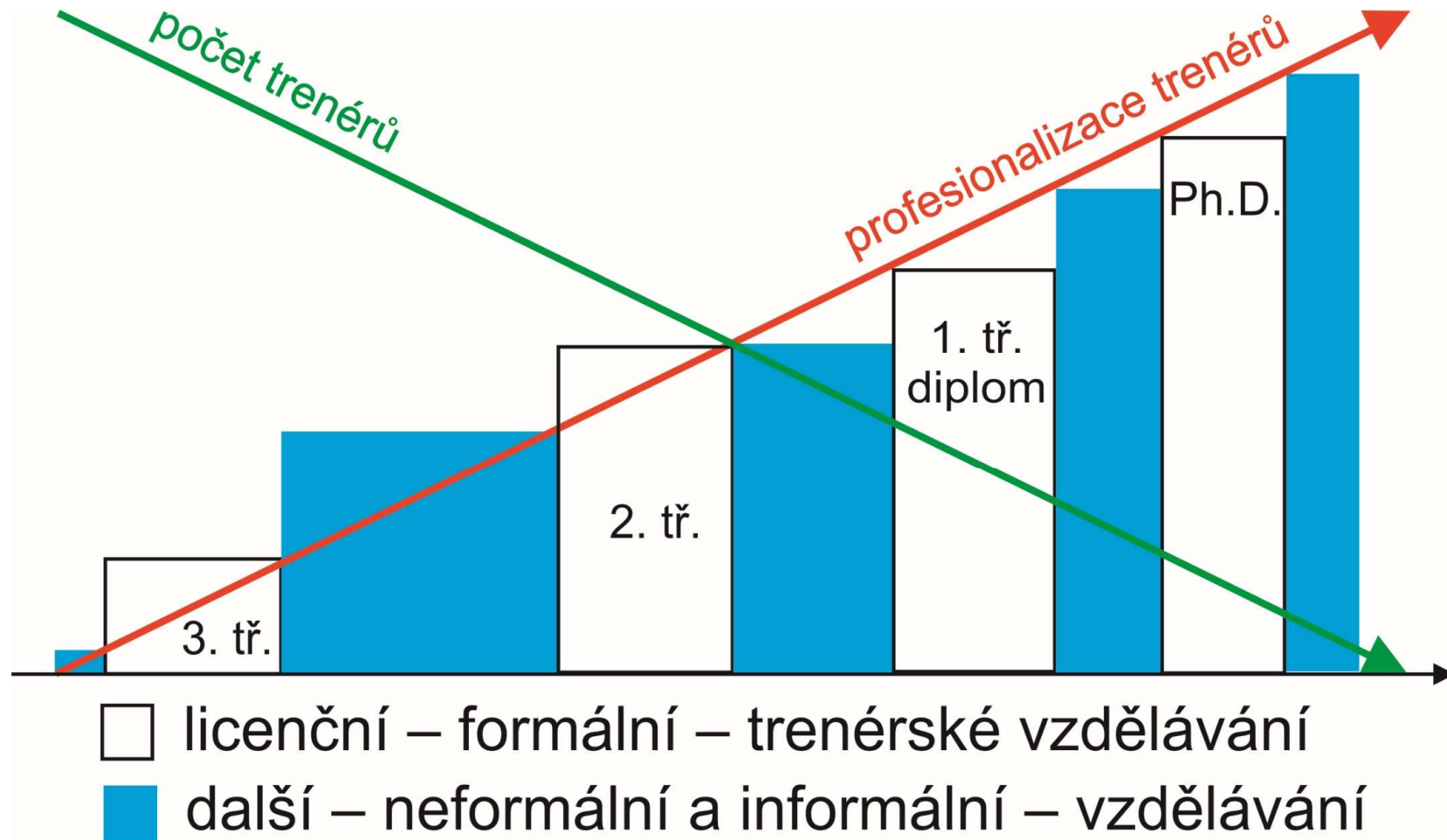
- 3. třída – licence C (cca 50 hodin)
- 2. třída – licence B (cca 150 hodin, 200 bez maturity, VŠ TVS)
- 1. třída – licence A (cca 500 hodin, 4 semestry KS, VŠ TVS)

Obsah: „vědecký základ“ + specializace (daný sport)

Ukončení: zkouška + „pedagogický výstup“ + závěrečná práce (u 2. a 1. licence)

Platnost licence: různá dle sportu

2. Trenérské vzdělávání

Obr. 2: Gradace trenérského vzdělávání

2. Trenérské vzdělávání – trendy

- **globální snahy ICCE + evropské ECC** – vzdělávací projekty
- **doporučená kurikula** – AEHESIS, Framework ICCE
- **aktivity ČOV – Unie profesionálních trenérů** (neformální vzdělávání – přednášky, konference; Etický kodex, ...)
- **inovace programů sportovních VŠ** – kondiční trenér (FSpS)
- **rozvoj trenérských škol** (FTVS, FTK, FSpS, ...) – širší nabídky, nové specializace, ...
- **mezinárodní projekty** – kempy pro trenéry (šerm, ...)
- **zlepšení diskriminace žen-trenérek** (české a zahraniční výzkumy, programy – SRN, specifické vzdělávání, ...)

2. Trenérské vzdělávání – trendy

Posilování

- **etických s pedagogických aspektů trenérství**
- viz **inovované kurikulární koncepce:**
 - svět – ICCE = The International Council for Coach Education
 - nyní IC for Coaching Excellence
 - AEHESIS
 - Sports Coach UK
 - Bílá kniha USA
 - svazy
 - ...

2. Trenérské vzdělávání – trendy

Etická dimenze trenérského vzdělávání:

- opírá se o etické trenérské kodexy
- např. **britský trenérský etický kodex**:
 - **respekt** k jedinečné hodnotě jednotlivce
 - ocenění **péče** o klienty
 - **motivace** sportovce uplatnit svůj potenciál
 - hledání společně cesty **zlepšení**
 - analogie s požadavky na učitele v UK

2. Trenérské vzdělávání – trendy

Etická dimenze trenérského vzdělávání:

– **Kodex cti Německého sportovního svazu**

– úkol trenéra = **pedagogicky odpovědné jednání**: „*Jednej tak, abys svým jednáním minimalizoval rizika sportovce a abys maximalizoval jeho osobní rozvoj (z pohledu fyzického, mravního, sociálního, emocionálního a zdravotního)*“

– **Etický kodex sportovního trenéra** (Unie profesionálních trenérů, ČOV)

– **Zákon o športe** – SR – Zákon č. 440/2015 Z. z.

– zdraví a dobrý stav stojí nad výkonnostními cíli

2. Trenérské vzdělávání – trendy

Posilování důrazu na **sociální oporu**

a **pomoc** trenéra sportovci:

– „v životě jsou důležitější věci než sport“

– = dvojí poslání sportovního trenéra =

příprava na sportovní úspěchy +

pomoc a „**doprovázení**“ na cestě k „dobrému životu“

2. Trenérské vzdělávání – trendy

Pedagogická dimenze trenérského vzdělávání:

- rozvoj **pedagogické odpovědnosti** = odpovědnost vůči sportujícím + maximální eliminování rizik a podpora vzájemné odpovědnosti trenéra, sportovců i klubu
- hlavní **úkol trenérského vzdělávání** = uvědomit si **sociální souvislosti tréninkového procesu** + **rozvoj „pedagogické odpovědnosti pro dobrý život“**
- podpora **reflexe a sebereflexe trenérské praxe** +
- rozvoj **mentoringu** +
- **trenérských kompetencí**, podporujících dobrý a zdařilý život sportovce a usilujících o realizaci jeho přirozených zájmů

3. Trenérské kompetence

Trenérské kompetence = souhrn **způsobilostí**, podmiňující efektivní práci trenéra (analogicky jako v učitelství)

Možná dělení:

- **dle geneze:**
 - **vrozené** (často se sportovními úspěchy přeceňované)
 - **získávané** (empirie – studium – praxe – reflexe – ...)
- **dle obsahu:** „**obor**“ (sport) + **interakční** + **osobnostní**

Klíčové trenérské kompetence (Zemanová & Kovář, 2009):
organizace a evidence + komunikace a kooperace +
řízení a vedení + aplikace oborově didaktických dovedností +
koučování + psychologické aspekty práce

3. Trenérské kompetence – klíčové

- **systemové kompetence** = jednat adekvátně v daných systémech, napříč těmito systémy i **proti nim** (např. při tlaku na porušování sportovní etiky)
- **věcné kompetence** = jednat účelně, přiměřeně, logicky a důsledně
- **sociální kompetence** = trenérovo srozumitelné a odpovědné jednání
- **osobnostní kompetence** = trenérské jednání, jež respektuje tři předešlé skupiny kompetencí

4. Úspěšný (nejen) trenér

- **Model člověka = přirozená autorita** = nepředstírat, umět naslouchat, mít porozumění a chápající přísnost (empatii), sebepoznání, seberegulace, ...
- Vyžadovat plné **odevzdání se sportu**, ale současně dávat najevo, že jsou v životě i důležitější věci než sport
- Budovat **sebedůvěru**, sebeoceňování, sebekontrolu (např. racionální reagování na chyby své i cizí)
- **Umění komunikace** – rozhodně, ale přátelsky (pozitivně, stenicky, ...)

4. Úspěšný (nejen) trenér

- **Korigovat** odůvodněně, výstižně a stručně (nejprve pochválit, pak opravovat)
- „**Pozitivní hněv**“ (ty, takový borec a necháš se oklamat)
- **Sportovec** má **právo vyjádřit se** k tréninku, taktice ap.
- Vyhýbat se **rutinnímu vyjadřování** („já jsem to říkal, ...“)
- Po neúspěchu **komunikovat v klidu** („vytáhnout ze stresu“)

4. Úspěšný (nejen) trenér

- Seznamovat sportovce s **úkoly** a **odpovědností** jejich i ostatních
- **Rozlišovat** **nechut'** k usilovné práci **od** fyzické či psychické **únavy**
- *„Úspěšné trenérství je v srdci, vychází z pedagogické činnosti a konečným cílem je učení a rozvoj sportovce“*